

PWYLLGOR	PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU
DYDDIAD	28 TACHWEDD 2019
TEITL	TREFNIADAU GWRTH DWYLL, GWRTH LYGREDD A GWRTH LWGRWOBROWYO
PWRPAS YR ADRODDIAD	DIWEDDARU'R PWYLLGOR AM DREFNIADAU ATAL TWYLL AC ATAL LLYGREDD Y CYNGOR, A'R CYNNYDD AR Y RHAGLEN WAITH AM Y TAIR BLYNEDD NESAF
AWDUR	DEWI MORGAN, PENNAETH CYLLID CYNORTHWYOL (REFENIW A RISG)
GWEITHREDIAD	YSTYRIED A HERIO CYNWYS YR ADRODDIAD

CYFLWYNIAD

- 1 Mae "**Risg o Dwyll, Llwgrowbrwyo a/neu Lygredd**" wedi cael ei adnabod fel un o risgiau corfforaethol y Cyngor. Ar hyn o bryd, ystyrir fod hwn yn **risg isel** (sgôr 4) yng nghyd-destun fframwaith llywodraethu'r Cyngor, oherwydd:
 - **Sgôr o 2 ar gyfer Effaith** (Effaith **arwyddocaol** ar fywyd neu les nifer o drigolion (e.e. effaith ar fywyd neu les ond yn disgyn o fewn amrediad disgwyliadwy bywyd dydd i ddydd) neu **gweladwy** ar nifer iawn o drigolion), a
 - **Sgôr o 2 ar gyfer Tebygolrwydd** (tebygolrwydd iddo ddigwydd yn isel - ond dal yno). Credir fod y tebygolrwydd yn isel gan fod rheolaeth fewnol yn gyffredinol gadarn; mae gwaith Archwilio Mewnol yn cadarnhau hyn.
- 2 Pwrpas yr adroddiad yma yw:
 - Cyflwyno gwybodaeth i'r Pwyllgor am ymchwiliadau twyll y Cyngor.
 - Diweddaru'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar y cynnydd ar y rhaglen waith Strategaeth Gwrth-dwyll, Gwrth Lygredd a Gwrth Lwgrowbrwyo Cyngor Gwynedd ar gyfer 2019-2022 a fabwysiadwyd gan y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar 14 Chwefror 2019
 - Cyflwyno gwybodaeth i'r Pwyllgor am datblygiadau cenedlaethol yng nghyd-destun twyll yn erbyn y sector gyhoeddus.

YMCHWILIADAU TWYLL

- 3 Nid yw swyddogion y Cyngor yn ymchwilio i honiadau o dwyll yn ei erbyn ar hyn o bryd. Yn y cyfnod ers 1 Ebrill 2019, mae'r Gwasanaeth Budd-dal wedi cyfeirio 22 o achosion Budd-dal Tai i'r Adran Gwaith a Phensiynau (Llywodraeth DU) am ymchwiliad pellach.

RHAGLEN WAITH Y STRATEGAETH GWRTH-DWYLL, GWRTH LYGREDD A GWRTH LWGRWOBROWYO

- 4 Mabwysiadwyd Strategaeth Gwrth-dwyll, Gwrth Lygredd a Gwrth Lwgrwobrwyo Cyngor Gwynedd ar gyfer 2019-2022 gan y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar 14 Chwefror 2019. Mae'r Strategaeth yn cynnwys wyth o weithrediadau dylid eu cyflwyno yn ystod y tair blynedd er mwyn cryfhau trefniadau gwrth-dwyll y Cyngor o fewn yr adnoddau sydd ar gael.

ADNABOD RISGIAU NEWYDD

Gweithrediad: Cynnal gweithdai rheolaidd o swyddogion perthnasol i drafod materion sy'n codi, risgiau ymddangosol a rhannu arferion da

- 5 Bydd cynnal gweithdy o'r fath er mwyn adnabod meysydd newydd o dwyll potensial (yn ogystal ag asesu'r risgiau yr ydym eisoes yn ymwybodol ohonynt) yn rhan o gynllunio rhaglen waith Archwilio Mewnol ar gyfer 2020/21, a blynyddoedd dilynol. I'r perwyl hwn, bwriedir cynnal gweithdy o'r fath yn Rhagfyr 2019 neu yn gynnar yn Ionawr 2020, cyn bydd y Rheolwr Archwilio a'r Pennaeth Cyllid Cynorthwyol yn mynd ati i gyfarfod timoedd rheoli adrannol er mwyn trafod y cynllun archwilio drafft er mwyn ei gyflwyno i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar 13 Chwefror 2020.
- 6 Yn dilyn y cyfarfod cyntaf, byddwn yn rhaglennu cyfarfodydd pob chwe mis i ystyried datblygiadau.

TWYLL GOSTYNGIAD TRETH CYNGOR

Gweithrediad: Cydweithio gyda'r Adran Gwaith a Phensiynau i ddatblygu'r gwaith o ymchwilio i dwyll Gostyngiad Treth Cyngor

- 7 Mae camau pendant wedi cael eu cymryd i ymdrin â hyn.
- 8 Mae 3 o swyddogion Budd-dal a 3 o swyddogion Trethi yn gweithio am y cymhwyster CIPFA *Accredited Counter Fraud Technician* (ACFTech) ar hyn o bryd. Mae hwn yn fuddsoddiad arwyddocaol yn ein gweithdrefnau atal twyll. Bydd y cwrs yn edrych ar effaith twyll yn y Deyrnas Gyfunol ac mae'n cynnwys trosolwg o'r systemau cyfiawnder sifil a throreddol. Mae'n canolbwyntio ar ymwybyddiaeth o dwyll, sut i gasglu tystiolaeth a sut i olrhain gwybodaeth heb ragfarnu unrhyw ymchwiliad dilynol. Yn ychwanegol, mae'n edrych ar:
 - y systemau cyfiawnder sifil a throreddol
 - Deddf Twyll 2006 a deddfwriaeth meddiangar arall sy'n ymwneud â thwyll
 - Deddf Llwrwobrwyo 2010
 - Mathau o dystiolaeth, rheolau tystiolaeth sylfaenol, cynnal cywirdeb a delio ag arddangosion
 - Deddfwriaeth hawliau dynol a'i effaith ar ymchwiliadau
 - Cydymffurfiaeth â deddfwriaeth trefniadol gan gynnwys amddiffyn data, canu'r gloch a datgelu deunydd ymchwiliadol
 - Cyfweld tystion â'r rhai a amheuir, a sicrhau datganiadau
 - sylfaeni rheoli ymchwiliad.
- 9 Mae'r cymhwyster wedi cael ei achredu gan y Bwrdd Achredu Gwrth Dwyll Proffesiynol ac ar ôl cwblhau'r cwrs, bydd y swyddogion yn cael eu hadnabod fel "Technegydd Gwrth Dwyll Achrededig". Bydd hwn yn cam pwysig ymlaen i feithrin y sgiliau a chymwysterau sydd yn angenrheidiol er mwyn i'r Swyddogion Budd-dal allu gweithio'n agosach gydag Ymchwilyr Twyll yr Adran Gwaith a Phensiynau (DWP).
- 10 Pan gyflwynwyd y Strategaeth i'r Pwyllgor yn Chwefror 2019, roedd yr aelodau'n awyddus i sicrhau fod Twyll Treth Cyngor yn cael sylw hefyd. Bydd cymhwyso swyddogion Trethi yn eu galluogi i feithrin eu sgiliau ymchwilio twyll hwythau hefyd.
- 11 Yn ogystal â swyddogion Budd-dal a Threthi, mae dau o'r archwilyr mewnol hefyd yn dilyn yr hyfforddiant.

Gweithrediad: Parhau i danysgrifio i Ganolfan Gwrth Dwyll CIPFA a gwneud defnydd o'r cyfleuster, gan gynnwys y ffynhonnell adnabod risgiau twyll, er mwyn sicrhau mynediad at ymarfer da

- 12 Rydym wedi ymrwymo i fod yn aelodau am y flwyddyn ariannol gyfredol, a disgwyliwn y byddwn yn parhau wedi hynny. Ymhellach, rydym yn anelu i fod yn ragweithiol, ac wedi cyfrannu i ymarferiad "Fraud Tracker" blynyddol y gwasanaeth.

ADRODDIAD PWYLLGOR

Gweithrediad: Cynnwys eitem ar waith atal twyll ar raglen y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ddwywaith y flwyddyn

- 13 Ar ôl cyflwyno'r diweddariad yma, disgwyliwn y byddwn yn adrodd i gyfarfodydd Mai a Tachwedd y Pwyllgor, a bydd hyn yn cael ei nodi ar y blaenraglen wrth iddo gael ei ddiweddarau o dro i dro.
- 14 Cyflwynwyd adroddiad y Rheolwr Archwilio, [CYNNYRCH ARCHWILIO MEWNOL 2/2/2019 - 31/3/2019](#) i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar 13 Mehefin 2019. Roedd yr adroddiad hwnnw'n cynnwys cyfeiriad at adroddiad "**Trefniadau Rheoli Risg o Dwyll a Llygredigaeth**". Derbyniodd yr adroddiad farn o lefel sicrwydd "Digonol". Y prif ddarganfyddiadau oedd:

Dengys yr hunan-asesiad yn erbyn y rhestr wirio bod y Cyngor yn cydymffurfio'n llawn â 22 allan o 34 o'r safonau, gyda 12 yn cydymffurfio'n rhannol.

Mae sawl un o'r safonau yn cyfeirio at Dîm Gwrth-Dwyll. Nid oes gan Gyngor Gwynedd Dîm penodol Gwrth-Dwyll, ond bydd ymchwiliadau i dwyll ac afreoleidd-dra yn cael eu cynnal gan y Gwasanaeth Archwilio Mewnol. Ar gyfer awdurdodau lleol sydd gyda thimau gwrth-dwyll pwrpasol, mae ganddynt gynlluniau gwaith penodol ar gyfer cynnal ymchwiliadau i dwyll yn ogystal â gwaith rhagweithiol gwrth-dwyll ac atal llygredigaeth.

Mae'r gwaith o gynnal ymchwiliadau i dwyll yng Ngwynedd yn syrthio ar ysgwyddau'r Gwasanaeth Archwilio Mewnol. Yn y cynllun archwilio blynyddol mae darpariaeth yn cael ei wneud ar gyfer gwaith atal twyll a llygredd ynghyd ag ymarferiad Menter Twyll Cenedlaethol. Mae'r ddarpariaeth ar gyfer 2019-20 yn 40 diwrnod ac mae darpariaeth o 40 diwrnod wedi ei glustnodi ar gyfer cynnal gwaith ymatebol.

Yn sgil y ffaith nad oes gan Gyngor Gwynedd Dîm Gwrth-Dwyll pwrpasol, golyga hyn nad oes modd cydymffurfio yn gyflawn gyda'r 34 safon.

Mae gweithrediadau eisoes wedi eu hadnabod ar gyfer:

- Cynnal gweithdai a rhannu ymarfer da
- Cydweithio i ddatblygu ymchwiliadau i dwyll
- Adrodd i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar waith atal twyll dwywaith y flwyddyn
- Codi ymwybyddiaeth am dwyll ar draws y Cyngor
- Darparu hyfforddiant.

Gwelwyd nad oedd Strategaeth Gwrth-Dwyll, Gwrth-Lwgrwobrwyo a Gwrthlygredd 2019-22 ar gael i staff ar hyn o bryd yn y Ganolfan Bolisi.

Ffynhonnell: Adroddiad Archwilio Mewnol "Trefniadau Rheoli Risg o Dwyll a Llygredigaeth" Mawrth 2019

- 15 Roedd yr adroddiad yn cynnwys un camau gweithredu, sef **Sefydlu Strategaeth Gwrth-Dwyll, Gwrth-Lwgrwobrwyo a Gwrth-Lygredd 2019-22 ar y Ganolfan Bolisi**. Mae hynny wedi cael ei wneud.

Gweithrediad: Asesu'r posibilrwydd o ddefnyddio data'n well er mwyn adnabod ac ymchwilio i dwyll

Adolygiad Disgowntiau Treth Cyngor

- 16 Y prif gynllun cyfredol ar gyfer defnyddio data i adnabod ac ymchwilio i dwyll yw ymarferiad y Gwasanaeth Trethi i adolygu rhai o'r disgowntiau ac eithriadau a ganiateir i gyfrifon Treth Cyngor y sir.
- 17 Cynhaliwyd yr ymarferiad cyffelyb diwethaf yn 2016, ond y tro hwn yn hytrach nag un ymarferiad cyfnodol, bydd yr adolygiadau yn digwydd yn barhaus dros dair blynedd. Fel rhan o'r gwaith, bydd y Cyngor yn sicrhau mai dim ond y cartrefi hynny sydd â hawl i eithriad neu ddisgownt fydd yn ei dderbyn, gan gynnwys y disgownt Treth Cyngor i berson sengl sydd yn ostyngiad o 25% yn y swm taladwy.
- 18 Er mwyn gosod cyd-destun i'r gwaith yma, mae ymchwil diweddar wedi datgelu mai hawliadau ffug am Ddisgownt Person Sengl ydi'r trydydd math mwyaf cyffredin o dwyll sy'n cael ei weithredu gan oedolion yng Nghymru. Comisiynwyd y gwaith ymchwil gan Cifas ac fe'i cynhaliwyd gan gwmni WPI Economics.
- 19 Sefydliad yw Cifas sy'n dod ag aelodau sy'n gweithio mewn nifer o ddiwydiannau ynghyd yn y frwydr yn erbyn twyll. Fe'i sefydlwyd i ddechrau yn 1988 gan saith cwmni credyd adwerthu, ac erbyn hyn mae wedi tyfu i dros 400 o aelodau o wahanol sectorau megis bancio, adwerthu, yswiriant, morgesi a darparwyr cardiau credyd. Y nod yw rhannu gwybodaeth am dwyll a manylion ymddygiad twyllodrus o'r sector cyhoeddus a phreifat ar y Bas Data Twyll Genedlaethol, yr unig lwyfan rhannu data traws-sector yn y DU, i helpu i atal twyll pellach.
- 20 Roedd astudiaeth WPI Economics ar edrych yn benodol ar "dwyll parti cyntaf", hynny yw, twyll a gyflawnir gan ddefnyddwyr, yn hytrach na thwyll a gyflawnir gan weithwyr neu droseddwyr oedd wedi dwyn hunaniaeth rhywun arall. Yn yr astudiaeth, holiwyd 2,070 o oedolion ar draws Cymru, Lloegr a'r Alban (gan gynnwys 99 yng Nghymru) ym Mawrth 2019 (gan gwmni arbenigol ComRes).
- 21 Cyflwynwyd 10 senario i'r unigolion yn y sampl, a gofynnwyd iddynt os oeddynt hwy, neu rhywrai yr oeddynt yn eu hadnabod, wedi cyflawni'r twyll yn y 10 senario. Gofynnwyd iddynt hefyd os ydi cyflawni'r mathau hyn o dwyll yn rhesymol. Ar y cyfan, roedd un o bob saith (14%) ymatebwr unai'n cyfaddef cyflawni un neu fwy o'r mathau hyn o dwyll eu hunain, neu yn adnabod rhywun oedd wedi.
- 22 Ar draws pob lleoliad, oedran, rhyw, a grŵp economaidd-gymdeithasol, roedd dau fath o dwyll ymhell y tu hwnt i'r gweddill o ran mynychder a chael eu gweld yn rhesymol, sef "Deshopping" (prynu eitem o'i ddillad, ei wisgo unwaith ac yna'i ddychwelyd i'r cyflenwr gan honni nad yw'n addas) a "Fronting" (cymryd polisi yswiriant car allan yn enw rhywun sydd ddim yn brif yrrwr, fel arfer rhiant ar ran person ifanc). Roedd 44% o'r ymatebwyr unai wedi cyflawni "Deshopping" eu hunain, neu'n adnabod rhywun oedd wedi, gyda'r ffigwr cyfatebol ar gyfer "Fronting" yn 41%.
- 23 Fodd bynnag, o gymryd y sampl gyfan, y trydydd uchaf o ran mynychder oedd hawlio disgownt Treth Cyngor personol sengl pan oedd mwy nag un person atebol ar yr aelwyd. Roedd 25% o bobl yn y sampl cyfan (Cymru, Lloegr a'r Alban) yn cyfaddef eu bod nhw neu rhywun yr oeddynt yn eu hadnabod wedi cyflawni'r math yma o dwyll – ac roedd 10% o'r farn fod cyflawni'r math yma o dwyll yn resymol. Wrth gymryd Cymru ar wahân, roedd y ffigwr mynychder yn cynyddu i 31%. Hynny yw, roedd bron i 1 o bob 3 person yng Nghymru yn y sampl unai wedi hawlio disgownt person sengl yn dwyllodrus eu hunain neu yn adnabod rhywun oedd wedi. Mae ffigwr Cymru ychydig yn is na'r Alban (sydd yn 33%), ond yn uwch nag ym mhob un o ranbarthau Lloegr.

- 24 Mae hyn yn dangos fod twyll disgownt person sengl yn gyffredin ac yn digwydd yn gyson – a nid oes unrhyw rheswm i feddwl fod Gwynedd yn wahanol i weddill Cymru.
- 25 Ar hyn o bryd, mae bron i 18,000 o gartrefi Gwynedd yn derbyn disgownt person sengl Treth Cyngor 25% sy'n cael ei ddyfarnu pan nad oes ond un oedolyn yn byw mewn eiddo.
- 26 Felly, er mwyn sicrhau bod pob eithriad a disgownt a ganiateir yn gywir, bydd Cyngor Gwynedd yn cydweithio â chwmni Datatank, darparwr gwasanaeth blaenllaw sy'n arbenigo yn y math hwn o adolygiadau, sydd wedi gweithio gyda'r Cyngor yn y gorffennol. Bydd yr adolygiad yn cadarnhau'r disgownt ar gyfer hawlwr gwirioneddol a nodi'r bobl hynny sy'n hawlio gostyngiad person sengl o 25% ar eu Treth Cyngor pan nad ydynt yn gymwys i'w dderbyn.
- 27 Os darganfyddir hawliadau anghywir, bydd y Cyngor yn diweddu'r hawliadau, ysgrifennu at y trethdalwyr ac yn ceisio adennill y gostyngiad.

Menter Twyll Genedlaethol

- 28 Mae'r Fenter Twyll Genedlaethol (NFI) yn ymarfer cydweddu data sy'n helpu cyrff cyhoeddus i ganfod ac atal twyll a gordaliadau o'r pwrs cyhoeddus ledled y DU.
- 29 Mae'r Fenter Twyll Genedlaethol ynparu data bob ddwy flynedd ar hyd a lled sefydliadau a systemau i helpu cyrff cyhoeddus i nodi twyll a gordaliadau. Nid oes ymarferiad NFI llawn yn cael ei gynnal yn ystod 2019/20 – roedd un yn 2018/19 a bydd un arall yn 2020/21. Fodd bynnag, cynhelir adolygiad blynyddol sy'n cymharu data disgownt person sengl Treth Cyngor gyda'r gofrestr etholiadol. Bydd y data'n cael ei lwytho i'r system NFI ar 2 Rhagfyr.
- 30 Mae cytundeb y Cyngor gyda Datatank yn golygu y bydd adolygiad misol yn digwydd, sydd yn edrych ar fwy o ddata na'r gofrestr etholiadol yn unig (er, mae'n debygol y bydd gwybodaeth y gofrestr etholiadol yn gyfredol o ystyried fod Etholiad Cyffredinol ar 12 Rhagfyr). Fel rhan o'r gytundeb, bydd Datatank yn cymharu canlyniad yr ymarferiad NFI gyda'u canlyniadau eu hunain er mwyn diweddarau gwybodaeth.

DATBLYGIADAU NEWYDD

Gweithrediad: Bydd y Cyngor yn effro i'r risg o dwyll gyda datblygiadau newydd o fewn y Cyngor

- 31 Mae gweithredu hwn yn mynd law-yn-llaw â'r gwaith i gryfhau a datblygu trefniadau rheoli risg y Cyngor. O gael hwnnw yn ei le, dylai ddod yn naturiol i swyddogion nodi datblygiadau newydd o fewn y gofrestr. Mae'n bwysig nodi nad twyll ydi prif risg y mwyafrif o ddatblygiadau, ond rhaid bod yn ymwybodol fod twyll potensial i'w gael mewn unrhyw sefyllfa lle mae arian yn trosglwyddo.

CODI YMWYBYDDIAETH

Gweithrediad: Sefydlu Tîm Tasg a Gorffen i adnabod ffyrdd o godi ymwybyddiaeth am dwyll ar draws y Cyngor

- 32 Nid yw hyn wedi digwydd eto. Anelir i'w weithredu yn ystod chwarter 4 y flwyddyn ariannol gyfredol.

Gweithrediad: Bod yn ragweithiol drwy fynychu digwyddiadau hyfforddi a ddarperir gan gyrff proffesiynol, a/neu darparu hyfforddiant ar y cyd ag awdurdodau eraill er mwyn uchafu effeithiolrwydd

33 Nodir uchod fod nifer o swyddogion y Cyngor yn dilyn cwrs hyfforddiant Technegydd Gwrth Dwyll Achrededig. Yn ogystal â hynny, bu i ddau o swyddogion Archwilio Mewnol fynychu'r digwyddiad "Gweithio mewn partneriaeth i frwydro yn erbyn twyll" a drefnwyd gan y Gyfnewidfa Ymarfer Da (rhan o Swyddfa Archwilio Cymru) yn Llanrwst ym mis Mai 2019. Bydd yr hyn a ddysgwyd, a deunydd y cwrs, yn gymorth wrth gynllunio gwaith Archwilio Mewnol ar gyfer 2020/21.

CYD-DESTUN CENEDLAETHOL

34 Ym mis Tachwedd 2018, gofynnodd Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus y Cynulliad Cenedlaethol i Archwilydd Cyffredinol Cymru adolygu'r sefyllfa o safbwynt twyll yn erbyn y sector gyhoeddus yng Nghymru.

35 Cyhoeddwyd adroddiad yr Archwilydd Cyffredinol, "**Trefniadau Atal Twyll yn Sector cyhoeddus Cymru – Trosolwg ar gyfer y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus**", ym Mehefin 2019. Gan mai pwrpas yr adroddiad yw rhoi trosolwg i'r Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus, nid yw'r cynnwys argymhellion neu gynigion ar gyfer gwella. Fodd bynnag, mae'n adroddiad sy'n rhoi darlun o'r mathau o dwyll y gellid eu cyflawni yn erbyn y sector gyhoeddus yng Nghymru, a'r trefniadau sydd yn eu lle o fewn y gwahanol fathau o gyrff cyhoeddus.

36 O safbwynt llywodraeth leol, mae'r Archwilydd Cyffredinol yn nodi yn yr adroddiad:

Mae 22 o awdurdodau lleol unedol yng Nghymru. Mae pob un yn gorff corfforaethol sy'n gyfrifol am ymarfer y swyddogaethau a ddatganolwyd iddynt o dan Ddeddf Llywodraeth Leol (Cymru) 1994.

Mae'r cynghorau etholedig hyn yn gyfrifol am lunio polisiau a phennu blaenoriaethau gwario. Yn unol â hynny, mae pob cyngor yn pennu faint o adnoddau i'w dyrannu i'r gwaith o atal twyll a pha bolisiau a strategaethau y maent yn dymuno eu dilyn.

Mae'r dirwedd atal twyll ar draws llywodraeth leol yn amrywio fawr (sic) o'r GIG a llywodraeth ganolog yng Nghymru. Nid oes tîm Cymru gyfan sy'n gyfrifol am atal twyll ar lefel llywodraeth leol na strategaeth gyffredinol neu fframwaith polisi chwaith. Mae'r trefniadau'n amrywio'n eang o gyngor i gyngor.

Ffynhonnell: Trefniadau Atal Twyll yn Sector cyhoeddus Cymru – Trosolwg ar gyfer y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus, Archwilydd Cyffredinol Cymru, Mehefin 2019

37 Mae copi o'r adroddiad llawn i'w gael yma:

<http://www.audit.wales/cy/system/files/publications/Counter%20fraud%20arrangements%20-%20welsh.pdf>

38 Ar 1 Gorffennaf, cynhaliodd y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus ddigwyddiad ar gyfer rhanddeiliaid er mwyn rhannu cymorth, arfer da a gwybodaeth am wrth-dwyll yn y sector cyhoeddus. Ystyriwyd y canlynol yn ystod y digwyddiad:

- sut mae sefydliadau allweddol (Llywodraeth Cymru, yr heddlu, y GIG, Llywodraeth leol, Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth (CIPFA), yr Asiantaeth Troseddu Cenedlaethol, ac ati) yn rhyngweithio ac yn hyrwyddo diwylliant a pholisi gwrth-dwyll a gwrthlygredd effeithiol ar draws y sector cyhoeddus yng Nghymru;
- sut ac i ba raddau y mae adnoddau yn cael eu dyrannu i ganfod ac atal twyll a llygredd yn y cyrff a archwilir gan yr Archwilydd Cyffredinol yng nghyd-destun pwysau ariannol ehangach; a

- mesur cyfanswm yr hyn a gollir ar draws y cyrff a archwilir oherwydd twyll a llygredd a defnyddio dull astudiaeth achos i ddadansoddi achosion o golledion sylweddol.

39 Yn sgil digwyddiad 1 Gorffennaf, ysgrifennodd Cadeirydd y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus at Lywodraeth Cymru. Mae copi o'r llythyr i'w gael yma: <http://www.senedd.cynulliad.cymru/documents/s93429/Llythyr%20gan%20Gadeirydd%20y%20Pwyllgor%20at%20yr%20Ysgrifennydd%20Parhaol%20Llywodraeth%20Cymru%20-%2027%20Awst%202019.pdf>, ond rhai o'r pwyntiau a godwyd oedd:

- “Mae'r adnoddau a neilltuir i weithgarwch gwrth-dwyll yn amrywio'n fawr ar draws y sector cyhoeddus yng Nghymru;
- Mae GIG Cymru yn buddsoddi'n helaeth mewn gweithgarwch gwrth-dwyll cenedlaethol a lleol;
- Mae gweithgarwch Llywodraeth Cymru yn rhoi blaenoriaeth i ymchwilio i dwyll, yn hytrach na'i atal; ac
- ar draws llywodraeth leol yng Nghymru, mae trefniadau o ran adnoddau gwrth-dwyll yn amrywio llawer o un cyngor i'r llall ac nid oes tîm Cymru gyfan yn gyfrifol am weithgareddau gwrth-dwyll llywodraeth leol nac unrhyw strategaeth neu fframwaith polisi trosfwaol.”

“O ran llywodraeth leol, roeddem yn arbennig o bryderus clywed nad oes gan y mwyafrif o gynghorau bellach dîm gwrth-dwyll pwrpasol ledled y cyngor, ac yn lle hynny, mae'r rôl gwrth-dwyll mewn llawer o gynghorau wedi'i dynodi i unedau Archwilio Mewnol. Nid yw pob tîm archwilio mewnol wedi cael unrhyw hyfforddiant ffurfiol yn y maes arbenigol hwn, ac nid oes gan lawer o dimau brofiad gwrth-dwyll.”

“Hoffem weld rhagor o gydweithio a gaiff ei arwain ar lefel genedlaethol yng Nghymru, yn enwedig mewn perthynas â rhannu gwybodaeth ac arfer da ag awdurdodau lleol. Ar hyn o bryd, nid oes grŵp cyffredinol na rhwydwaith proffesiynol sy'n hyrwyddo gwrth-dwyll yn benodol ym maes llywodraeth leol. Mae gan gynghorau rai cysylltiadau â CIPFA ac maent yn aml yn defnyddio gwybodaeth gyhoeddus y sefydliad (er enghraifft, y 'Strategaeth Ymladd Twyll yn Lleol'). Fodd bynnag, nid yw'r mwyafrif o gynghorau'n tueddu i ymgysylltu'n weithredol â CIPFA. Ar sail cost, dim ond dau gyngor sydd ar hyn o bryd yn tanysgrifio i'r adnoddau a'r arbenigedd sydd ar gael gan Ganolfan Gwrth-Dwyll CIPFA.”

“Gofynnwn i Lywodraeth Cymru ystyried a oes posibilrwydd a chwmpas ar gyfer cefnogi tîm gwrth-dwyll cenedlaethol i weithio ledled Cymru i sicrhau bod staff sydd wedi'u hyfforddi'n briodol yn ymgymryd ag o leiaf lefel sylfaenol o waith gwrth-dwyll ym mhob ardal awdurdod lleol.”

“Mae'r Pwyllgor yn bwriadu parhau i graffu ar arferion gwrth-dwyll ar draws y sector cyhoeddus yng Nghymru a chaiff ei galonogi yn arbennig bod yr Archwilydd Cyffredinol, gan adeiladu ar ei adolygiad cychwynnol o'r tirwedd gwrth-dwyll, yn bwriadu ymgymryd â gwaith archwilio lleol ar draws pob rhan o'r sector cyhoeddus yng Nghymru i edrych yn fanwl ar ba mor effeithiol yw eu trefniadau gwrth-dwyll yn ymarferol ac i wneud argymhellion ar gyfer gwella”.

Ffynhonnell: Llythyr Cadeirydd y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus (CCC), Awst 2019

40 Mae ymateb yr Ysgrifennydd Parhaol yn Llywodraeth Cymru yma: <http://www.senedd.cynulliad.cymru/documents/s94312/Llythyr%20gan%20yr%20Ysgrifennydd%20Parhaol%20i%20Gadeirydd%20y%20Pwyllgor-%2024%20Medi%202019.pdf>. Yn ei hymateb, mae'r Ysgrifennydd Parhaol yn nodi:

“Mae Llywodraeth Cymru yn cydnabod ac yn llwyr gefnogi awdurdodau lleol i roi sylw i dwyll o fewn eu £8 biliwn o wariant refeniw cyffredinol. Fel sefydliadau annibynnol dan arweiniad democrataidd, y 22 cyngor eu hunain sy'n bennaf gyfrifol am ganfod ac atal twyll. Yn unol â hynny, rydym yn disgwyl pob un ohonynt i ymroi'n llwyr i'r gwaith hwn, ac i wleidyddion lleol ddeall a darparu arweiniad. Er mwyn gwneud yn siŵr bod yr argymhelliad yn cael ei ddeall ac yn cael blaenoriaeth, bydd swyddogion yn codi'r mater gyda'r Gweinidogion i sicrhau eitem ar agenda'r Cyngor Partneriaeth yn ogystal â'i Is-bwyllgor Cyllid. Yn ddarostyngedig i gytundeb y Gweinidogion, byddwn yn gosod eitem ar yr agenda ar gyfer y cyfarfod nesaf posib.”

“Felly, rwy'n credu y gall Llywodraeth Cymru sicrhau'r canlyniad y mae'n ei ddymuno drwy nodi strategaethau i gefnogi gwaith y Fforwm [Twyll Cymru], codi ei broffil ymysg sector cyhoeddus Cymru a cheisio cael lefel uchel o ymrwymiad ganddynt i'w gefnogi. Byddaf yn gofyn i'r Swyddogion ymgysylltu a'r Fforwm i drafod strategaethau ar gyfer gryfhau'r ei effeithiolrwydd erbyn diwedd y flwyddyn galendr hon”.

“[Rwy’n] mynd i ysgrifennu gyda’r wybodaeth ddiweddaraf i’r Pwyllgor am y camau sy’n cael eu cymryd erbyn diwedd y flwyddyn ariannol bresennol”

Ffynhonnell: Llythyr Ysgrifennydd Parhaol Llywodraeth Cymru, Medi 2019

- 41 Mae’r Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus wedi cymeradwyo cynnig yr Archwilydd Cyffredinol i gynnal adolygiad Cam 2 dilynol ar draws amrywiaeth o gyrff sector cyhoeddus Cymru i archwilio pa mor effeithiol yw trefniadau atal twyll yn ymarferol ac i wneud argymhellion ar gyfer gwella.
- 42 Bydd yr adolygiad Cam 2 yn rhoi sylw i’r cwestiwn cyffredinol canlynol: **‘A yw’r trefniadau ar gyfer atal a chanfod twyll yn sector cyhoeddus Cymru yn effeithiol?’** Yn fwy penodol, bydd Swyddfa Archwilio Cymru yn ystyried y materion canlynol:
- A yw’r haen uchaf yn dangos ymrwymiad i atal twyll ac yn darparu’r arweinyddiaeth angenrheidiol i ymladd twyll?
 - A oes gan y sefydliad strwythur addas ac adnoddau medrus digonol i atal a chanfod twyll?
 - A oes gan y sefydliad fframwaith polisi cadarn i gefnogi trefniadau atal twyll effeithiol?
 - A oes gan y sefydliad asesiad risg o dwyll effeithiol ynghyd ag ymatebion priodol i broblemau sy’n codi?
 - A yw amgylchedd rheolaeth fewnol y sefydliad yn cefnogi trefniadau effeithiol ar gyfer atal a chanfod twyll?
 - A oes gan y sefydliad ymateb priodol i dwyll?
 - A oes gan y sefydliad drefniadau adrodd a chraffu priodol ar waith i sicrhau bod ei ddiwylliant a’i fframwaith atal twyll yn gweithredu’n effeithiol?
- 43 Yn ôl SAC:

“Ein nod yw cyhoeddi ein hadroddiad Cam 2 ym mis Mehefin 2020. Bydd yr adroddiad cenedlaethol hwn yn canolbwyntio ar y negeseuon allweddol yn hytrach na disgrifio’n fanwl neu gynnig dyfarniadau ar y trefniadau gwirioneddol sydd ar waith mewn cyrff a archwiliwyd. Wedi dweud hynny, rydym yn rhagweld y bydd ein timau archwilio lleol yn darparu adborth wedi’i deilwra i gyrff a archwiliwyd er mwyn helpu i sicrhau gwelliannau.”

Ffynhonnell: Briff i Gleientiaid: Adolygiad o effeithiolrwydd trefniadau atal twyll yn Sector Cyhoeddus Cymru, Swyddfa Archwilio Cymru, Medi 2019

- 44 Mae cais am wybodaeth wedi cael ei gyflwyno i’r Pennaeth Cyllid ym mis Hydref, a’r wybodaeth a ofynnwyd amdano wedi cael ei gyflwyno. Gofynnir i’r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu nodi amserlen SAC i adrodd ar y canlyniadau; gall hwn fod yn destun newid wrth gwrs, a byddwn yn adroddiad i’r Pwyllgor ar ganlyniad y gwaith, ac yn arbennig unrhyw faterion sy’n benodol i Cyngor Gwynedd.